

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻԱՅ ԸՆԴԱՌՈՒՄ 31 ՅՈՒՆԻՈՒՆ 1870

ԹԻՒ 876

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մեր նախընթաց թուոյն մէջ ծանուցինք թէ Մարտի 1-ը լրացող խմբագրականը, որ միանգամայն ազգային երեսփոխան է Վաղղիոյ օրէնսդրական ժողովոյն մէջ, վեցամսեայ բանտարկութեան և 3000 ֆրանք տուգանք հատուցանելու դատապարտեցաւ : Ահաւասիկ յիշեալ լրացողն մէջ հրատարակեալ յօդուածը՝ որուն համար Ռոշեֆոր խմբագրականը պատժուեցաւ :

Վատաճանական սպանութիւն, որով ինքը՝ Նաբոլէոն Պոնապարթ իշխանը կենադրաւ ըրաւ զՎաղղիոյ Վաղղիոյ հայրենակիցը : Նախնայէս դատաւական սպանութեան փորձ մի, որով ինքը՝ Նաբոլէոն Պոնապարթ իշխանը կամեցաւ ի մահ մատնել զհայրենակից իւրիք տը Վոնփիէլ :

Տկարութիւն ունեցայ հաւատարմութեամբ մի կրնար ուրիշորե իյէ բան մի ըլլալ քայքայ ոչմարդասպան դատաւանութեամբ : Համարձակեցայ երեւակայել թէ պատուաւոր մենամարտութիւն մի կարելի էր այս գերդաստանին մէջ, ուր մարդասպանութիւնը և դարանակալութիւնը աւանդութեամբ և սովորութեամբ հաստատուեալ ինքնաշարժ էր :

Մեր աշխատակիցը Վաղղի Վրոսէ իմ սխալ կարծեաց մասնակից եղաւ : և հայտնայտ կողմէք մեր ինքզինքն և սիրելի Վաղղի Վրոսէ բարեկամին վերայ, որ սպանուեցաւ ինքը՝ Նաբոլէոն Պոնապարթ եււղակէն :

Ահա տասնութ տարի է, յորմէ հետէ Վաղղիան այս արիւնքի արիւնքալիւն ձեռքը կը գտնուի. որոնք բաւական չհամարելով զհասարակականութեան անքննարկեցայ մէջ թնդանթի հարուածներով ի կորուստ մատնել, զանոնք խողովուրդէ համար պիտի դարանշնու մէջ կը ձգեն :

Վաղղիացի ժողովուրդ, փութեալ բաւական չեմ համարիր այս ամեն եղանակները :

Ստորագրեալ «ՀԱՆՐԱՅՈՒՆ»

Վաղղիոյ ռազմականութեան կամ լաւ ևս է ըսել խողովուրդները այս կերպի կիմանան ազատութիւն բառին նշանակութիւնը : այսինքն յայտնաբերութիւն գրողներ զժողովուրդը, վատահամբաւել, թշնամեան և հայհոյել ոչ ընդդէմ քաղաքական վարդապետութեան և վարչական սկզբանց : այլ ընդդէմ անձանց և գերդաստանաց : Բայց ճշմարիտ ազատութեանը ասոր ազատութիւն չեն ըսեր, այլ լրբութիւն՝ զոր ողջամիտ հասարակութիւնը և դաղղիացի ժողովուրդեան ամենամեծ մասը իւր ամենայն զօրութեամբը մեծեց, ինչպէս յայտնի կըսենտի Ռոշեֆորի դատապարտութեան :

Վաղղի ըլլալով, եթէ չեմ սխալիր կընշանակէ, կըսէ Նաբոլէոն Վրոսէ իմաստուն գրողէք, շարժիլ իւր մատուցական և ֆիզիքական պիտոյից սահմանին մէջ և ուրիշներուն պիտոյից կարգին մէջ, վիճել իւր իրաւանց վերայ՝ հաստատել զայնոսիկապայցոյցներով և պաշտպանել փաստաբանութեամբ : Բարձեալ ազատ ըլլալով կընշանակէ յառաջ բերել ապացուցական ձեռնարկութեան զօրութեամբը այսպիսի ուժգնութիւն կարծեաց, այսպիսի սաստկութիւն ներքին համոզման, որով անկարելի կըլլայ դէմդէն և մեծագոյն մասին համարձակ և որոշ կերպիւ յայտնած կամեցողութեանը :

Բայց այժման ազատասիրաց ամեն օրուան բռնած ընթացքին նայելով՝ կը յայտնուի յիշեալ մտեանադիրը, իրենց ազատութիւնը խրտուիլակ մըն է, որ ամենուն երկիւղ կը պատճառէ : Արեւել թէ իրաւունք ունիք, ինչպէս ուրեմն չարաչար կը թշնամանք ձեր հակառակորդները : Այսինչ անձը կը վիճաբանի ինձի դէմ, խղմըն է : ուրիշ մէկը պատճառ մի՞ բան մի կը հարցնէ ինձ, զողմըն է, ինձմէ և իմաստը

բարեկամներէս՝ զատ, միւսինն ամենքն ալ եււղակէներ են : Այս ազատարար պիտի ըսեմ զայս, պիտի գրեմ, պիտի ազգայնեմ, պիտի ոռնամ, և այս ամենը պիտի հրատարակեմ լրացողովս՝ 100,000 օրինակ տպել տալով : Բայց եթէ փորձ կը փորձէք զպիշ ինձ և իմ բարեկամաց, օրինաց պաշտպանութեան դուրս կը դնեմք զձեզ, յուզեալ կը լից, կատաղի ատելութեց և որոտաձայն բարկութեանց ձեռքը կը յանձնեմք զձեզ : Ահա այսպէս կը հասկնան ազատութիւնը, կըսէ Նաբոլէոն Վրոսէ, և կը պատասխանէ թէ այս ազատութիւն չէ, այլ առաւելապէս անսակ մի գերութիւն է : զոր Վաղղիոյ այժման ճշմարիտ ազատութիւն կառավարութիւնը՝ զոր ժողովուրդեան ազգային երեսփոխանաց ժողովոյն յաջողեցաւ նուաճելու և անոր շղթաներէն ազատելու զժողովուրդը : Մեր այս ըսածին ապացոյց կը համարուի փարիզի և բոլոր Վաղղիոյ մէջ տիրած այժման անգործութիւնը և բարեկարգութիւնը : զորս խողովուրդ համար ամեն հնարաւոր ջանք ի զորձ գրուեցան սուտ ապատախիբաց կամ խողովուրդ անձանց կողմէն : որպիսի են Ռոշեֆոր և իւր գործակիցները ու համարաները : Վաղղիոյ հանգարտ կացութիւնը և այժման կառավարութեան վերայ հասարակութեան ունեցած վստահութիւնը յայտնապէս կը անսովոր փոխանութիւն բարձրանալէն և անտարական զորոնց զարգացումն : զոր փարիզէն հասած վերջին օրադիրները կը ծանուցանեն մեզ :

Մեծին իրիտանիոյ լրացողութիւնները իստի կը դատապարտեն Վաղղի Վրոսէի սպանութեան առթիւ մօտիկ Ռոշեֆորին բռնած ընթացքը և այս պարագայիս մէջ անոր հրատարակած գրողի յօդուածները : նմանապէս հաճութեամբ սրտի կը յիշեն և արժանաւոր կը համարեն Մարտի 1-ը լրացողն ի դատ կանչուիլը : Իսկ Նաբոլէոն Վրոսէի անուն օրադիրը յառաջ բերելով Ռոշեֆորին հրատարակած յօդուածը որուն համար դատապարտուեցաւ, այսպէս կըսէ :

Մեծին այս՝ ազգայնութեան ազատութիւն ըսել է թէ անտանելի լրբութիւն մի, ասոնք ազատ քաղաքացի մը վայելուի խողովուրդն են թէ գինեմոլ ստրուկի մը աղաղակները : Աստի չեմք կրնար զարմանալ որ կառավարութիւնը հարկաւոր համարեցաւ, յօդուտ բարեկարգութեան և հասարակաց բարոյականութեան ի դատ հրաւիրել զխմբագրականը : Այդպիսի մէջ յայտնի է թէ ազգայնութեան ընդարձակ ազատութիւն կը վայելեմք և վստայն պաշտօնաւորին որ մագի մը հաստութեամբ ակարացնելովէ այս ազատութիւնը, այսու ամենայնիւ այն մարդը՝ որ պիտի գրէր անգղիական լրագրի մը մէջ Ռոշեֆորին հրատարակածին պէս անարդ ու զայնակաւ իմն յօդուած մի, անոր դէմ՝ ամբաստանութիւն ըլլալուն պէս պիտի չուշանար ոստիկանութեան մէկ խցին չորս պատին մէջ տեսնել ինքնիքը, և շատ հաւանականաբար պիտի ուրախանար այս բանտին մէջ ապաստանաբան մի գտնելուն ընդդէմ սովորական պատահասին, որով հասարակաց կարծիքը՝ Անգղիոյ մէջ շատ անգամ կը փոխուի փողոցներուն մէջ պատժել այսպիսի լրբերը :

Ինքը՝ Նաբոլէոն Պոնապարթ իշխանին դատը քիչ մը ծանր կը բալէ, վասնզի յայտնի վկաներ չկան, վասնորոյ դատաւորները պարտաւորեալ են այս սպանութեան նախընթաց պարագաները մանրամասնաբար քննել և կարելի եղածին չափ լուսաւորութիւն փնտռել իրենց տալու վճռոյն համար : Վաղղիոյ հասարակութիւնը և լրագիրները այս ցուալի դէպքերուն և ներքին քաղաքականութեան վրայոց զարգեալ, տրտաքին քաղաքականութեան մէջ մանրամասն մեկնութիւններ փնտռելու ժամանակ չունին :

Լրագրի միւս տէրութեանց մէջ նշանակութեան

արժանի նոր եղելութիւններ չեմք տեսներ : Աստորիդ՝ հունդարական կառավարութեան անդամաց մէջ մասնական փոփոխութիւն մի եղաւ, բայց այս փոփոխութիւնը մօտիկ Վաղղի առաջին նախարարին կացութիւնը ամենին չախարացոյց, որուն վերայ կայսրը մեծ վստահութիւն ունի, և կարի իրաւամբ, վասնզի այս կենցաղագէտ անձին խոհական ընթացքով և ի զորձ դրած նոր բարեկարգութիւններով կայսրութիւնը ազատեցաւ կորստեան վտանգէն :

Վաղղիոյ մէջ ազգային երեսփոխանաց խորհրդանոցին բացուելուն բարեպատեհ առթիւ թագաւորին ըրած զահախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն ըրաւ Վերմանիայի մէջ : Նորին Վերմանիայի ամենայն զօրութեամբ կը պաշտպանէ Վաղղիոյ ինքնօրինութիւնը : և թէպէտ գերմանական վիճակաց միութեան նկատմամբ հակամիտութիւն մի կը տեսնուի յիշեալ զահախօսութեան մէջ, սակայն գերմանական հայրենեաց միութիւնը կերպիւ ինք մեծուած է :

Սպանիան կը շարունակէ իւր հետազոտութիւնը թագաւորաց լաւագոյնը գտնելու լաւագոյնի մը և է կողմը, սակայն դժբաղդաբար իւր այս ջանքը մինչև չյայտնելու չյաջողեցաւ : Մոնթանիէի դուքսը՝ այսինքն զահախօսութեան թագուհոյն քեռայրը թէպէտեւ այս վերջին ժամանակներս խիստ շատ աշխատեցաւ Սպանիոյ դահլ ձեռք ձգել, բայց Վուրպոսեան ցեղին դէմ ժողովրդեան մեծ մասին ունեցած հակակրօնութիւնը արդելք եղաւ զորոյն յաջողութեան :

Բարձրագոյն խորան և լաւագոյն կառավարութեան մէջ պատահած վէճը բարեկամաբար լմբնալով, փոխարքային ծանր ուշադրութիւնը շուտով վերադարձաւ ներքին բարեկարգութեանց զարգացման և ժողովրդեան բարօրութեան աւելնալուն վրայ : Այս պատճառաւ Նորին Բարձրութիւնը փութացաւ աւելցնել զօրին ազգային պատգամաւորաց խորհրդանոցը բանալ փոխարքայական զահախօսութեամբ մի, որուն մէջ Նորին Բարձրութիւնը լաւագոյն հնձոց առաւ տութիւնը և վարչութեան ամեն ճիւղերուն մէջ ի զորձ գրուած յառաջգրական բարեկարգութիւնները յիշելով կը յայտնուի թէ իւր նախարարները պատրաստ պիտի ըլլան միշտ ազգին երեսփոխանացը հետ քննութիւն և վիճաբանութիւն ընել լաւագոյն ընդհանուր օգտից վրայոց :

Վերմանիան հասած լուրերը կը ծանուցանեն թէ Վաղղիոյ Մէսաժըրի ընկերութիւնը միտք ունենալով Հուլի 1-ը շրջանքին ճանապարհաւ շողեանուց ուղղակի երթելու ինքնութիւն մի կարգադրել շողեանաւոր և Վաղղիոյ մէջ, կը լրբորհի համարաբանաց մի հաստատել յիշեալ կողմոյն Սուտա կողմած ժողովրդեայ քաղաքը : ուր ի պահստի պիտի դնէ շողեանաւոր բերած մթերքը, որոնք Միջերկրական ծովուն զանազան քաղաքները երթալու սահմանուած պիտի ըլլան :

Փարիզի 1-ը Նաբոլէոն օրադիրը՝ իւր թերթին մէջ որ ի 15 Յունիւլ հետեւեալ կը հրատարակէ :

Վրճաստատեալ թէ լաւագոյն փոխարքայ իմա յիլ փաշան անցեալները 30 միլիոն լիւա սթէրլին յաւանդ գրաւ Անգղիոյ Վաղղի : Առջի բերանը՝ 750 միլիոն ֆրանքի այս գումարը կընայ չափազանց երեւել, սակայն չափազանցութիւն չկայ երբոր մտածեմք թէ փոխարքայն տարին 660-750 միլիոն ֆրանք երկուստ ունի որ իւր մասնաւոր երկիրներուն՝ այսինքն իւր անշարժ ստացուածոց արդիւնքն է :

Վիտել արժան է թէ լաւագոյն երկրին երեք երրորդ մասէն մէկ մասը բարձրաւ : խողովին անձնական ստացուածքն է : վասնորոյ հնձոց առատ եղած ժամանակը և յաջող տարիները շատ հաւանաւոր է որ Նորին Բարձրութեան անձնական եկա-

Արարչնապատեր Զայր, վերջնականապես այդպիսի պատճառք չի կարող լինել զորութեան, այլ եթէ մանր միտ դիտելով, զիւրաւ մարմին խելամուտ լինել եթէ ոչ ինչ գործն նորա երբէք և ոչ իսկ կարողան իսպառ արդարանալ առաջի ամենողորմած կայսերն, որ արդարութեան և իրաւանց է իրող: Արեւոյն մեզ առնուէ ի քննին դիտեալ պատճառով և ցուցանել եթէ ոչ ինչ արդիւր կարող են լինել մերա ազաւանաց և հաստատել զիրաւունս մեր նոյն իսկ օրինօք կայսերութեանն: Ա. ի վճռել սենազին զանբոլորեալութիւն կտակին, ընդէն ոչ վտանգաւ հաղորդել զնոյն որոշումն իւր առ դատաւանդն: այսինքն առ պաշանջոյս զայն կտակին, զոր պարտ էր առնել ըստ 478 հրօրք յօդուածոյ առաջին մասին տառերովը հաստոյ օրինադրոյն Ուստայ:

Բ. Ձեր երբէք անցեալ ժամանակն պահանջեալ վերադարձութիւն. քանզի վճռադր սենազին հրատարակեցաւ ի կողմիւ անուն լրագրութեան 330 Հրկոտ. 1838 ամի. իսկ պահանջողքս զայն կտակին ի ձեռն Օսմանեան զեապանին որ ի Բէյքէրպօլի հաղորդեցաւ զոր զորքով մեր ի սրաշտանատուն արտաքին զորոնց կայսերութեանն ի 27 Մարտի 1833 ամի, այսինքն հայրեհնգամեայ ժամանակաւ յետ հրատարակութեան վճռադրոյն, մինչդեռ օրէնք պետութեան խառնաբերութեան նշանակին վտանգ օտորարանով զատախաղաց պահանջել վերադարձութիւն:

Գ. ի յայտնել վերջնականապէս ճշմարտութեանցս ի յայտ գտն նաև իրաւունք մեր պահանջելու զդոյս կըտակին, որ և ոչ երբէք համարելիք բոլոր բառնալ զօրինաց և զօրէնադրութեանց տրուածն որպէս ակնարկելով, այլ մանաւանդ բառնալ զի իւրմանութիւնս բառնից արդիւր, որ երկին պատահալք ի դատարանութիւնս Անադոլին որ յաղագս Արեւելեան կտակի:

Դ. Բանադնապետութիւն Ձերք Արարչնութեան առ առաջախումբ, ժողովոյ նախարարաց և պաշտօնէից, ըստորում ցարք ոչ ինչ օգտեցին մերոցս իրաւանց, ի լոյս թողեալ լիցին առժամս. քանզի որպէս հաւատարմութեան և ծաղաղացն զլուր լրութեան ազգիս՝ զօրաւորացն քան զայլ ունիւր իշխանութիւն զհօգնութեան որդեց ձերոց զպաշտատան անմիջական եղանակաւ մատուցանել առ Նորին կայսերական Վեհախորհրդին և ինքնին կալ մնալ միջնորդ և բարեխոս ի կողմանէ ազգատաց և որդեց. որ և ոչ միայն իշխանութիւն այլև նորախան ինն է ձեր պարտաւորութիւն հսկել ի վերայ իրաւանց կտակին և զարթուցանել զունին ամենողորմած կայսերն յիւրական սիրելին արդարութիւն, որ առատաբաշխ իսկ է յողորմութիւնս անհամարող յատաց, թող թէ ի նորախան իրաւունս որդեց և այրեաց: Յայնժամ բոլորովին ոչնչացան ամենայն խորհուրդն ջանք զարտաւորի, որ դնայեալ ի Բէյքէրպօլի ձիւր թափել կեղծել զանձն իրել միակ ժառանգորդ և կորել զդոյս կտակին. որոց վտան է ի 19 ամսոյս հետադրով ազաւանալ եմք զորքեր Արարչնութիւն ձեր բողբոլ զայսմանն ի Բէյքէրպօլի մասնաւոր հետադրով: Ուստի ինչոքեմք սրտագին, ձերք հայրական խնամոյց, զի բարեհաճեալք ոչ եթէ ի ձեռն նախարարին ուրու, որ ուժ է իցէ բարձրատիճան պաշտօնէն, այլ ինքնապէս յատուկ գրութեամբ ձեր տարածանել զհատաւանս Հայ ազգատաց և որդեց Զմիւռնիոյ և Մաղնիսայոյ՝ յոստ ամենողորմած կայսերն. յորմէ վաշտս ակնկալեմք ընդունել զլրումն իրաւանց մերոց և կալ մնալ յախտան շնորհապարտ: Ընդ նմին և զերախտագէտ որդեցս զէր և զշնորհակալս հայերն ընդունել հայրազորով զթութեամբ և շնորհել մեզ զորշնարալս սուրբ Աջոյք զօրհնութիւն. որում վախճանով մնամք և այլն:

Զմիւռնիոյ, 22 Հոկտեմբեր 1369:

Կրկնեալ ին 200 հաւելի տնտեսաց ստորագրութիւնքն, վաւերացեալ ի Ս. Առաքելոյն Զմիւռնիոյ:

ՅԱՆԵԼԱՌԱՍԻ ՎԵՐՈՅԴԻՐԵԱԼ ՆԱՄԱԿՆ

Վեհափառ սրբազնատեալ Զայր,

Յետ պարգաւանելոյ գրառեալ առարկութիւնսն հաստատելս մեզոյս իրաւանց, փութաւն այստ յաւելեալով շարադրել ի նոյն և զնոյնեալս այս արգարացի պատճառ. որ գտնեմք մերքին և քաղաքական սահման քաղաքից քաղաքից ցուցեց հաստատաբար ի քանի մեծ և անվիճելի են իրաւունք Զմիւռնիոյ և Մաղնիսայոյ յԱրեւելեան հրիտալի:

Հարցանեմք և խնդրեմք զիտել քե. Սեմադն որով իրաւունք կամ որով պատճառաւ անվա: Երաւաւրակեաց գիտակն: Երբ պատասխանեցի մեզ քե. վասնզի Գրիգոր Արեւելեան ոչ էր վաւերացուցեալ քաղաքի իւր միջոցաւ քոնսուլարոյ Ռուսաց որ ի թրքեստ իրեն հպատակ Ռուսիոյ, տամք և մեր պատասխանի քե. ընդէր ուրեմն յետ վախճանին բարեյիշատակ կտակողին անմիջապէս ի գործ եղան միւս ամենայն յօդուածք կտակին, որք են հետեւեալքն՝ գորքաքանքն ի կտակագրին, այսինքն 500 Ֆիորին ամենայն սոցի աղքատաց թրքեստոյ, 200 Ֆիորին ամենայն եկեղեցեաց. 5000 Ֆիորին ի թիֆլիզ իշխան Յովսէփ Գրիգորի Բեքուրովին, 500 Ֆիորին թիֆլիզու Հայոց աղքատաց, 200 Ֆի. թիֆլիզու Հայոց եկեղեցեաց. և յետ գրութեան կտակին որ է: Մոռացալ վերոյ գրել և 1000 Ֆիորին իմ հօրեղբոր դուստր կամ նորա զաւակացն որ յԱթուրխան կատարին Գալաթեանին տացի:

Հարցանեմք, ուրեմն, երբ անվաւեր էր կտակն, ընդէր ի գործ եղան այն ամենայն պարագայքն. իսկ երբ վաւեր, զիւրք մերս իրաւունք զրկեցին: Երբ իշխան ամենայն գիտե երբ ճշդապէս գործադրեցան այնք ամենայն ըստ գորութեան կտակին. իւրաքանչիւրք ընկալաւ իւր բաժինն, ապա յայտ էր քե. և մեր ամենայն գորութեամբ բողոք բարձեալ պահանջեմք զիրաւունս մեր և զհատուցումն աջաւոր ժամանակի զրկանացս:

Ձայն իսկ իրաւունս մեր շարադրեալ ընդ նախադրեալեալ ապացոյցս խնդրոյս, խոնարհաբար մաքսիմ յաղերս, զի ըստ հայրական և ազգապիւրակն վեճ բարոյից ձեր, հաճեալք առաջի առնել զմեր նորախան իրաւունքն որին Վեհափառութեան ամենողորմած կայսեր և ջան դիջիք ամենայն խնամով յաջողութեամբ պաշակել զիրաւունս համագի աղքատաց և որդեցն Զմիւռնիոյ և Մաղնիսայոյ:

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱԳԻ Ի Ն. ՊՈԼԻՍ

(Շարաւանագրութիւն և վերջ:)(1)

Բայց հաստատարան պաշտօնները բնականաբար քննադատութեան ենթակից կըլլան: Այս, կըլլան և պէտք է ըլլան. վասնզի ուր որ քննադատութիւն չկայ, հոն յոռաճիւղութիւն ալ չկայ. սակայն քննադատութիւնն ալ իր օրինաւոր սահմանն ունի. միտքերը չտեսարկելու, կործակելու, ուղղելու, ճշմարտութիւն կամ արդարութիւն երան հանելու, սխալներ կամ պակասութիւններ եթէ կան՝ ցուցանելու և անոնց դարմանը գտնելու պէտք է ծառայէ, և ոչ ամեն բան շարաւոր խնդրելու, ճշմարտութիւնը թրկելու, միտքերը մոլորեցնելու, զայնք ալ զոյժի տարածելու, սիրտեր վիրաւորելու և անձնական արժանիք՝ չըսելով նաև պատիւ՝ կոտորելու. մանաւանդ մեր ազգին մէջ, ուր ձեռնհաս և միանգամայն անձնակէր անձինք հաղուադիտ են, և ուր ճշմարտութեան ձայնն իսկ անտարբէր կընչէ շատերուն ականջին:

Այսօրուան օրս մեր ազգին մէջ գործելու աւելի պէտք կայ քան թէ խօսելու, մինչդեռ՝ ընդհանրապէս ամեն մարդ խօսող է, բայց գործող գրեթէ ոչ որ:

Արդարեւ ազգին վրայ խօսելու ազգային զգայում ու նենաւու նշան է, քրտն համար գոչ պէտք է ըլլանք, վասնզի այս ալ յոռաճիւղութիւն մ'է. բայց միայն խօսքով քան չընդնար, այլ գործ ալ պէտք է. անձնութիւնն ալ պէտք է, զմտքութիւնն ալ պէտք է:

Իսկ մեր՝ ընդհանրապէս՝ չափող ձեռք որոշող, տնօրէնող միայն եղած ենք, սպասելով թերեւ որ ուրիշաշխարհէ մեր ուղածին պէս ամենակատարեալ մարդիկ կամ երկինքէն հրեշտակներ գան և մեր որոշումներն ու տնօրէնութիւնները գործադրեն և մեր վախճանն ալ յոսկրը լցնեն:

Եթէ զիտեմք որ ազգային գործերը բուն մեր գործն են, վարչութեան պաշտօնեաները մեր փոխանորդներն են, պէտք է զիտեմք նաև թէ ինչ որ անոնցմէ պահանջեմք՝ մեզնէ պիտի պահանջենք, ինչ որ սպասենք՝ մեր ամենուս գործակցութենէն պիտի սպասենք. մեր իրաւունք վրայ անվտանգութիւնը մեր անգործութիւնը մեզի դէմ է, մեզի վնաս է:

Այն մէջ տոհմային ազնուականութիւն չկայ, աստուածային իրաւունք միասնական իշխանութիւն չկայ, իշխող և իշխեալ դասեր չկան. իւրաքանչիւրս մեր կենցաղական վիճակով, զբամական կարողութեամբ և մարմնոյ ու մտայ հանգամանքներով կը տարբերուին:

(1) Տես լրագրոյս նախընթաց բիւլը:

րարմէ. բայց իբրեւ Հայ՝ ազգային իրաւանց առջև հաւասար եղբայր ենք, և իբրեւ այն՝ իրար սիրելու, իրար յարգելու և հանրութեան օգտին համար իրարու աջակցելու պարտական: Հարուստն իր զբամովը, հանճար փորձ կամ հմտութիւն ունեցողն իր խելքովը, աշխատելու կարողութիւն ունեցողն իր աշխատութեամբ՝ մէկ խօսքով իւրաքանչիւրք իր ունեցածովը և իր կարողութեան շափովը պէտք է օգնէ ազգին, և ամենքս ալ մեր պարտքը հաւասարապէս կատարած կըլլանք:

Բայց պէտք է նաև զիտեմք յարգել աշխատութիւնը, յարգել զոգոյթութիւնը, յարգել անձնութիւնը. յարգել արժանիքը, որպէսզի ազգին օգտակար անձինք ազգին ծառայելէ չ'կասին: Գիտեմք որովհէտ հարաւորն ու անհաւանը, տեղաւորն ու անտեղաւորը, և տարապաշտան կամ անիրաւ պահանջումներ չընենք, որպէսզի զիւրազգած անձնութիւնները չ'խրտուցանենք, ազգասէր սիրտերը չ'վիրաւորենք:

Երբոր զիտեմք ասոնք, երբոր իւրաքանչիւրս մեր կրցած ծառայութիւնը մատուցանելու համար գոտեւորինք, երբոր սիրով և վտանգութեամբ իրարու աջակցինք, այն ժամանակ բոլոր զժողովութիւնները կըլլան բնական, վարչական մեքենան կանոնաւորապէս կանխաբով, և ազգային յոռաճիւղութեան նաւն ալ զդալի քաշէր կ'առնու:

Ընդհանր 874 թուոյն մէջ համառօտեալ յիշատակեցինք թէ իզմիրի Հայ ժողովուրդը՝ շնորհիւ իւր երեսէլեաց, 1000 լիւայի հանդանակութիւն մի բացաւ ի նպաստ ազգային պարտուց և թէ շարժումն մը մէջ յաջողեցաւ 500 լիւայի բաժանորդագրութիւն ձեռք բերել: Այսօր հաճութեամբ սրտի կը ծանուցանեմք թէ այս ազգասիրական գործոյն համար հաստատուած Ֆանձնաժողովոյն բարեխնամ ջանքեր և հաշտասէր յորդորանօք բաժանորդագրութեանց թիւը զրեթէ 140ի հասած է. որ 700 լիւա ըսելէ, ըստորում իւրաքանչիւր բաժինը հինգ լիւայէ կը բաղկանայ: Երբեք է մեզ հաւատալ թէ մնացեալ վաճառն բաժնից ալ ստորագրող ազգասէրներ պիտի չ'պակսին, որոնք՝ ըստ իւրեանց ազատ կամաց, մէկ կամ աւելի բաժին առնելով պիտի փութան աջակցել ըլլալ այսպիսի ազգասիրական տնօրէնութեան մի անշապաղ յաջողութեանը. յորմէ կախեալ է ազգային գործոց բարեկարգութիւնը և ազգային վարժարանաց յառաջդիմութիւնը:

Ստղծ է թէ այս հանդանակութեան համար Առաջնորդարանն զուամբողջ ընդհանուր ժողովոյն մէջ ձայնի և քուէարկութեան խնդրոյ մի առաջարկութիւն եղաւ, այսինքն թէ իւրաքանչիւրք քանի բաժին որ դուրի այնքան ձայն պիտի ունենայ ազգային զանազան գործոց որոշմանց մէջ, սակայն այս առաջարկութիւնը ընդունուած և ազգովին հաստատուած տնօրէնութիւն մի չէ ամենեւին և հանդանակութեան ցուցակին մէջ՝ զոր ազգայինք ստորագրեցին և ստորագրելու վերայ են, ձայնի և քուէի պայման մի չ'կայ բնաւին: Վասնորոյ անոնք՝ որ ձայնի և քուէի վերաբերեալ տարաձայնութեան հաւատ ընծայելով զժողովութիւն կը ցուցնեն և կուշացը նեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, թող ապահով ըլլան թէ ազգային ո՞րեք տնօրէնութիւն բաժանորդաց ազատ վիճաբանութեամբ և ազգային ընդհանուր ժողովով պիտի ըլլայ երբոր յիշեալ հանդանակութեան 200 բաժնիները լեցուին:

Ս'եր այս ըսածներուն վրայք վերոյիշեալ Ֆանձնաժողովը օրինաւոր բացատրութիւններ տուած է ամսոյս 15ին հրատարակած իւր Ֆայտարարութեամբը, յորմէ հետեւեալները յառաջ կը բերուին:

Հասարակութեան մէջ զանազան տարաձայնութիւններ եղած են ձայնի և քուէի նկատմամբ. արդարեւ այս կէտերուն վրայ խօսուած է վերջին ժողովին մէջ, բայց ազգայնոց ստորագրութեամբ վաւերացած չէ ամենեւին. ուստի կը փութամք յիշեցնել, որ երկու հարիւր բաժանորդագրութեանց ցուցակին մէջ, զոր ազգայինք ստորագրեցին, յայնի և քուէի խօսք եղած չէ բնաւ, այլ միայն նշանակուած է, որ այս երկու հարիւր բաժանորդագրութեանց զուամբողջ յօդու ազգային հաստատութեանց պիտի գործածուին: Այնք զատ յայտնի է որ երբ երկու հարիւր բաժանորդագրութիւնները ստորագրուին, նորէն ժողով պիտի գումարուի, ուր հետեւեալ գիտաւոր խնդիրներուն վրայ պիտի խօսուի, և յարմար դատուածը պիտի որոշուի և գործադրուի, այսինքն:

